

УДК 372.3.4

FORMATION OF SPEECH COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS ON THE BASIS OF GAME TECHNOLOGIES**ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ОСНОВІ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Kondratiuk S.G. / Кондратюк С.Г.

k.ped.s., / к.пед.н.

ORCID: 0000-0003-4037-6291

*Pedagogical Institute Borys Grinchenko Kyiv University**18/2 Shamo Blv, Kyiv, Ukraine, 02154**Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка,**м.Київ, бул. І. Шамо, 18/2, 02154*

Анотація. Розглянуто основи технології фахової підготовки бакалаврів дошкільної освіти; головну увагу зосереджено на розвитку мовленнєвої компетентності майбутніх педагогів засобом ігрових технологій. Визначено особливості застосування ігрових технологій у процесі вивчення фахових дисциплін. З'ясовано, що використання ігрових технологій активно впливає на різні сфери мовленнєвого розвитку: когнітивну, цілемотиваційну, комунікативну, діяльну та рефлексивну. Вплив ігрових технологій на рефлексивну складову мовленнєвої компетентності забезпечує усвідомлене та ціннісне ставлення у студентів до власного мовлення, і, як наслідок, загальне зростання рівня мовленнєвої компетентності. Доведено, що для посилення професійно-практичної підготовки студентів доцільно застосовувати широке коло ігрових технологій, різних форм та методів здійснення освітніх впливів.

З'ясовано, студенти активно включаються у професійно орієнтовані ігри, особливо, якщо є можливість самостійно створювати кінцевий продукт у вигляді різних видів ігор: квестів, стратегій, дидактичних, словесних ігор. Такий компетентнісний підхід в освітньому процесі ВНЗ дозволяє реалізувати принципи активності, ціннісного аналізу; розвитку; пізнавальної активності особистості; системного вивчення досліджуваного явища; самовдосконалення особистості у процесі діяльності; індивідуалізації та дає можливість студентам мобілізувати власні інтелектуальні ресурси. З'ясовано, що здійснення планомірного цілеспрямованого впливу на всі сфери мовленнєвої компетентності з акцентом на рефлексії забезпечить підвищення рівня власної мовленнєвої компетентності у студентів та дозволить отримати якісно підготовленого фахівця у сфері дошкільної освіти.

Ключові слова: компетентнісний підхід, мовленнєва компетентність, ігрові технології, система фахової підготовки, активізація навчальної діяльності, мовленнєві ігри.

Постановка проблеми.

Компетентнісний підхід в професійній освіті, що частково прийшов на зміну інформаційно-знаннєвому, особистісно-орієнтованому, діяльнісному, зайняв одне з провідних місць у фаховій підготовці педагогічних кадрів. Спочатку його розглядали як низку компетентностей педагога в різних галузях життя, його конкурентоспроможність, здатність діяти максимально ефективно в різних, далеко не стандартних умовах (І. Ф. Гудзик, І. О. Зимня, С. Паламар, І. Родігіна, Л. Скуратівський, А. Фасоля) [1]. Згодом, науковці підкреслювали не тільки особливі знання, навички й здатність їх практично застосовувати на практиці, а ще й наголошували на високих морально-етичних якостях, що

служили основою формування особливої риси педагога: відповідальності за власну діяльність та її результати. (О. Пометун, О.Савченко) [2]. Зовсім не секрет, що одним з видів педагогічного впливу на розвиток дитини, особливо в галузі дошкільної освіти, є безпосередній, власний зразок дорослого, вихователя. У дослідженнях Алли Богуш, Єлизавети Михеевої, Фелікса Шохіна наголошується, що діти вчаться говорити завдяки здатності наслідувати. Оскільки дошкільники говорять те, що чують, та так, як чують, саме тому головним засобом їх розвитку мовлення є мовленнєвий зразок дорослого, вихователя. Таким чином рівень мовленнєвої компетентності вихователя, як своєрідного взірця, еталону для дитини має бути на неабиякій висоті. Оскільки питання правильного, виразного мовлення для вихователя є однією з ключових фахових компетентностей, то питання підвищення його мовленнєвої компетентності завжди буде актуальним

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Підготовка фахівців до роботи з розвитку мовлення дітей дошкільного віку здійснюється на факультетах дошкільної освіти в педагогічних університетах, інститутах та на відповідних відділеннях педагогічних коледжів в рамках загальної професійної підготовки і являє собою процес формування високого рівня мовленнєвої компетентності у студентів згідно організованої належним чином системи навчальних занять та педагогічної практики. Курс методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку з відповідними практикумами (з розвитку мовлення дітей та дитячої літератури) займає провідне місце в цій системі фахової освіти і концентрується на формуванні здатності випускників до роботи з розвитку мовлення дітей. Ключовим методом навчання в даному напрямку виступає словесний метод, де головними елементами є розповідь, бесіда, лекція, пояснення, інструктаж, самостійна робота з науковими та періодичними джерелами, що є класичними. [4]

Одночасно на таких заняттях вважаємо за необхідне пропонувати студентам методику, у яких особливу увагу приділяємо ігровим технологіям та основним найбільш уживаним порушенням мовних і мовленнєвих норм у комунікативному розвитку особистості.

Цікавими й доречними формами для проведення таких занять виступають: пізнавальні квести, віртуальні екскурсії та подорожі, заняття-експериментування, літературні кола, геокешинги, проектна діяльність.

Таким чином, для кращого засвоювання певного матеріалу рекомендуємо впроваджувати в освітній процес «ігрові технології», які включають велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор.

Згідно Концепції розвитку педагогічної освіти України вчимо студентів працювати відповідно до різних форм надання освітніх послуг, піклування й освіти для дітей віком від народження до шести років, як в умовах закладу освіти (center-based), так і в умовах домашнього виховання (home-based) [3].

Під час викладання дисциплін "Дитяча література та розвиток мовлення дітей дошкільного віку" та "Практикум з ігрової діяльності" здійснюємо міждисциплінарні зв'язки, знайомимо з інтегрованим підходом в освітньому

процесі та використовуємо якомога більше сучасних цікавих прийомів, як то: складання сінквейнів та сенканів, використання ІКТ технологій (wordart, створення буктрейлерів різного типу, створення коміксів, мультфільмів. storytelling, mindmeister), створення студентами власних найрізноманітніших квестів (пізнавальних, прогулянкових, паркових, інтерактивних, екологічних - за змістом та лінійних, колових чи штурмових - за формою), словесних ігор (на розвиток всіх складових мовленнєвої компетентності: фонетичної, лексичної, граматичної, діалогової, комунікативної).

Говорячи про формування мовленнєвої компетентності майбутніх педагогів, слід відзначити вагомість для нас того факту, що науковці, торкаючись проблеми провідної ролі використання ігрових технологій в освітній діяльності, в основному розглядають для формування професійних навичок когнітивну, цілемотиваційну та комунікативну сфери розвитку [4], натомість ми виділяємо, як обов'язкові ще й такі складові, як рефлексивна та діяльнісна.

Саме завдяки використанню широкого кола ігрових технологій на заняттях з дисципліни "Дитяча література та розвиток мовлення дітей дошкільного віку" впливаємо на зростання особистого рівня мовленнєвої компетентності кожного зі студентів, заохочуємо та зацікавлюємо предметом, впливаємо не тільки на когнітивну складову у сфері мовленнєвого розвитку майбутніх педагогів, а, насамперед, на цілемотиваційну, рефлексивну та комунікативну.

Отже, метою нашого дослідження є визначення впливу ігрових технологій на формування високого рівня мовленнєвої компетентності у майбутніх вихователів ЗДО. Задля реалізації мети дослідження була проведена експериментальна робота, під час проведення якої ми базувалися на переконанні, що використання ігрових технологій активно впливатиме на різні сфери: когнітивну, цілемотиваційну, комунікативну, діяльнісну та рефлексивну. Вважаємо, що саме вплив на останню з перерахованих забезпечуватиме усвідомлене та ціннісне ставлення у студентів до власного мовлення, а як наслідок матимемо зростання рівня мовленнєвої компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В процесі проведення експериментального дослідження ми з'ясовували рівень когнітивної складової за допомогою тестів (на фонетичну компетентність – уміння відтворювати чистомовки, скоромовки, граматичну – знання граматичних форм, монологічну – здатність цікаво та правильно переказати казку, художній чи науково-популярний твір, діалогічну - вміння ставити запитання за «Ромашкою Блума» [5], лексичну – знання термінологічного словника та основних понять з дисципліни); комунікативної (згідно опитувальника методики діагностики комунікативної установки, толерантності) [6]; цілемотиваційної (на основі анкетування ІДІС- мотиви оволодіння мовленнєвою компетентністю) [7] та рефлексивної (на основі авторського опитувальника щодо самоконтролю у спілкуванні); також діяльнісної – на основі вміння студентами створювати мовленнєві ігри різних типів (звуконаслідувальні, розважальні, дидактичні, мовно-прогулянкові квести, стратегії і т.п.).

Для збільшення рівня достовірності результату, в експерименті взяло участь

145 студентів педагогічного вищого навчального закладу зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта», що обрали за фах сферу дошкільної освіти. Дослідження проводилося в два етапи: перший – вхідний, здійснювався перед початком вивчення курсів з дисциплін «Дитяча література та розвиток мовлення дітей дошкільного віку» та «Практикум з ігрової діяльності», які є нормативними для цієї спеціальності. Другий етап – контрольний, проходив після закінчення вивчення вищезгаданих курсів.

Результатом його є проведення анкетування, тестування, опитування – визначення стану сформованості у майбутніх педагогів рівня мовленнєвої компетентності та рівня їхньої готовності до реалізації освітніх завдань в умовах закладу дошкільної освіти.

Питання мовленнєвої компетентності розглядали згідно різних сфер розвитку: когнітивної, цілемотиваційної, комунікативної, діяльнісної та рефлексивної.

Найбільш вагомий результат зростання мовленнєвої компетентності маємо у діяльнісній сфері, адже курси "Практикум з ігрової діяльності" та "Дитяча література та розвиток мовлення дітей дошкільного віку" мають вагому частину прикладного спрямування, де студенти у ході семінарських, практичних занять вчать самостійно застосовувати та створювати ігри різноманітної спрямованості (у т.ч. дидактичні, словесні).

Когнітивна сфера, як показали результати дослідження, має найнижчий показник розвитку, адже ми спираємося на вже сформований рівень мовленнєвої компетентності у студентів, що свідчить про потребу у підвищенні базового рівня мовленнєвої компетентності до початку вивчення курсу, але і вона зростає, хоча найбільш питомих змін зазнають діялісна та цілекомунікаційна сфери, що обумовлено, в першу чергу, специфікою курсів та видів діяльності (адже грати в цікаві ігри - приємно, а створити свою власну - це просто цікаво, а навіть емоційно захоплююче).

Такі сфери як рефлексивна та комунікативна під час вивчення курсів також зростають, що свідчить про позитивний вплив на формування мовленнєвої компетентності у студентів засобом ігрових технологій. Відносно рівномірне зростання можемо помітити у рефлексивній сфері. Це пов'язано з життєвим досвідом та уміннями поділитися щирими відвертими враженнями на широкий загал. Багато хто зі студентів страждає від надмірної сором'язливості чи психологічних комплексів щодо вільного висловлення власних емоцій та почуттів, пов'язаних з освітнім процесом. Так само помітно рівномірно зростають показники у комунікативній сфері, адже почуття толерантності та комунікативні установки формуються впродовж тривалого часу, і, не зважаючи на те, що курс вивчення дисциплін "Практикум з ігрової діяльності" та "Дитяча література та розвиток мовлення дітей дошкільного віку" проходять впродовж трьох навчальних семестрів, все одно цього часу не достатньо для формування стійких показників у цих сферах формування мовленнєвої компетентності майбутніх педагогів.

Результати зростання показників розвитку мовленнєвої компетентності можемо бачити на Рис 1.

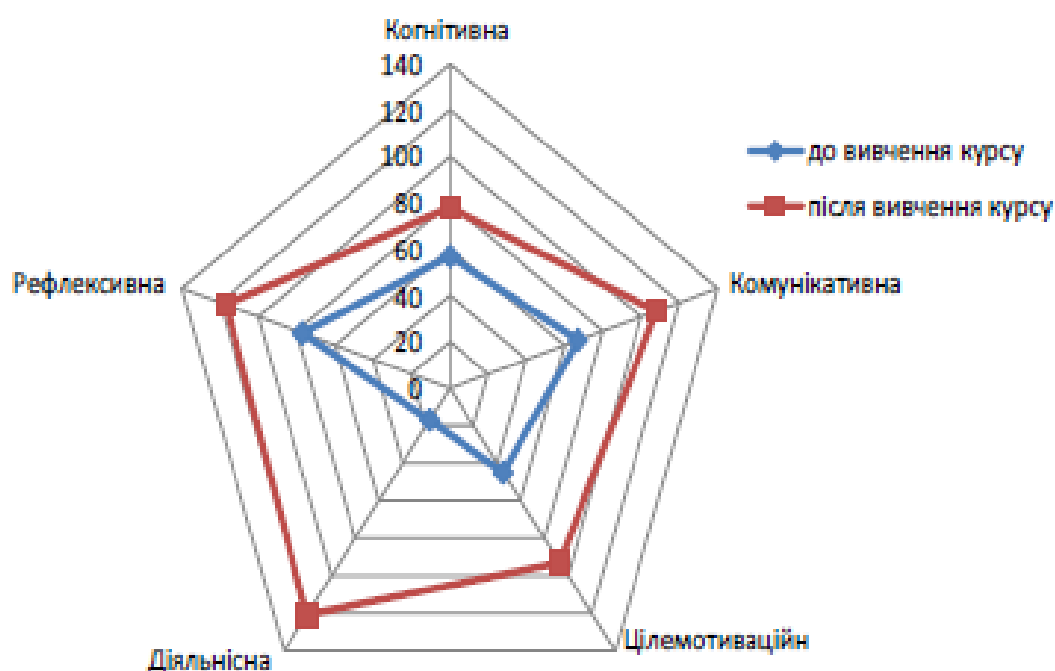

Рис.1 Показники розвитку мовленнєвої компетентності високого рівня у майбутніх педагогів сфери дошкільної освіти на основі ігрових технологій

Якісна фахова підготовка студентів значною мірою визначається організацією пошукової і дослідницької навчально-пізнавальної діяльності, використанням ділових, рольових ігор, конкретних педагогічних ситуацій, дискусій, тренінгів, що допоможуть у набутті студентами власного професійного досвіду [8]. Саме тому важливою умовою організації навчально-пізнавальної діяльності студентів є забезпечення викладачем практично-професійної спрямованості змісту різних організаційних форм навчання, самостійної роботи студентів, творчих проектів, що тісно пов'язані з ігровими технологіями [9].

Висновки з даного дослідження та перспективи.

Отже, використання ігрових технологій у освітньому процесі вищого навчального закладу з метою формування високого рівня мовленнєвої компетентності у майбутніх вихователів ЗДО виправдане та ефективне.

Майбутній вихователь повинен уміти забезпечувати можливість вибору дитиною самоцінних для неї видів дитячої діяльності та допомоги дитині у набутті високого рівня мовленнєвої компетентності шляхом домінуючого, найбільш привабливого, зрозумілого та зручного способу - гри. Закономірно, що це обумовлює зміну педагогічного інструментарію фахової підготовки: формувати мовленнєву компетентність дошкільника в грі можливо лише за умови набуття власного досвіду студентом використання та впровадження ігрових технологій.

Слід зазначити, що розвиток мовленнєвої компетентності - поняття не однобоке і вбирає в себе різні сфери: когнітивну, цілемотиваційну, комунікативну, діяльну та рефлексивну. Вважаємо, що саме планомірний вплив на всі складові з акцентом на рефлексії забезпечуватиме гармонійний розвиток у студентів власної мовленнєвої компетентності та дозволить отримати якісно підготовленого фахівця у сфері дошкільної освіти, мовлення якого буде справжнім взірцем для наслідування дітьми.

Література:

1. Брітікова К. В. Мовленнєва компетентність педагога. *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2015–2016 рр. (15–18 травня 2017 р.): у 2-х томах. Том 2.* Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2017. С. 9-10.

2. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко [заг. ред. О.І. Пометун]. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.

3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776 "Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти". URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (Дата звернення 14.11.2020).

4. Боса В. П. Формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін: Дис ... канд. пед. наук / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2018. 283 с.

5. Васьківська Галина, Паламар Світлана, Порядченко Леся (2019) Психолінгвістичні аспекти формування культури діалогічного спілкування. *Психолінгвістика. Серія: Філологія*, 26 (2). с. 11-26. ISSN 2309-1797; 2415-3397

6. Технології роботи організаційних психологів / За наук. ред. Л. М. Карамушки. К.: Фірма «ІНКОС», 2005. 366 с.

7. Рекун Г. П., Прус Ю. І. Діагностика навчальної мотивації студентів ВНЗ. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. №5. С. 386-394. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_5_48 (дата звернення 12.11.2020)

8. Тренінгові технології навчання у практичній підготовці студентів: (ділові та рольові ігри) / за заг. ред. Г. М. Азаренкової, Н. М. Самородової. Львів : Новий Світ, 2010. 198 с.

9. Кондратюк С.Г., Кушнір І.С. Теоретичні основи використання ігор психологічного спрямування в роботі з дітьми дошкільного віку URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.3.7> (дата звернення: 16.10.2020).

References

1. Britikova, K. V., 2017. Movlennieva kompetentnist pedahoha. [Speech competence of the teacher]. In: Donetsk National University named after Vasyl Stus, *Proceedings of the scientific conference of faculty, researchers and applicants for the degree of research work for the period 2015-2016: in 2 volumes. Volume 2.* Vinnytsia, May 15-18, 2017. Vinnytsia, pp. 9-10.

2. Pometun O.I., Pyrozhenko L.V., 2004. *Suchasnyj urok. Interaktyvni tehnologiji navchannya: naukovo-metodychnyj posibnyk [Modern lesson. Interactive technologies of studies: scientifically-methodical manual]* Kyiv, Ukraine: A.S.K.

3. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 776 On approval of the Concept of development of pedagogical education 2018. 16 July, Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> [Accessed 14 October 2020].

4. Bosa V. P., 2018 *Formuvannia movlennievoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv inozemnykh mov u protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin. (Formation of speech competence of future teachers of foreign languages in the process of studying professional disciplines).* Ph.D.

Thesis. Ivan Franko Zhytomyr State University.

5. Halyna Vaskivska, Svitlana Palamar, Lesia Poriadchenko, 2019 Aspects of Formation of Culture of Dialogical Communication. *Psycholinguistics*, 26 (2). c. 11-26. ISSN 2309-1797; 2415-3397.

6. Karamushky, K. ed., 2005. *Tekhnolohii roboty orhanizatsiinykh psykholohiv* [Technologies of work of organizational psychologists]. Kyiv: Firm "INKOS".

7. Rekun, G. P., Prus, Yu. I., 2015. Diagnosis of educational motivation of university students. *Current economic problems. Aktualni problemy ekonomiky*. [online] no. 5. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_5_48> [Accessed 12 November 2020].

8. Azarenkova, H. M., Iziumtseva, N. V., & Liehostaieva, O. O. 2010. *Treninhovi tekhnolohii navchannia u praktychnii pidhotovtsi studentiv: (dilovi ta rolovi ihry)* [Training technologies of studies in practical training of students: (business and role-play games)]. Lviv, Ukraine: NovyiSvit.

9. Kondratiuk, S., Kushmir, I., 2020. Application of psychologically aimed games in preschool education institution, the oretical basis. [Teoretychni osnovy vykorystannia ihor psykholohichnoho spriamuvannia v roboti z ditny doshkilnoho viku] *Orvitolohichnyi dyskurs*, no. 3, pp. 92-106. doi: 10.28925/2312-5829.2020.3.7.

Abstract. The basics of technology of professional training of bachelors of preschool education are considered; the main focus is on the development of speech competence of future teachers by means of game technologies. Peculiarities of application of game technologies in the process of studying professional disciplines are determined. It was found that the use of game technologies actively affects various areas of speech development: cognitive, goal-motivational, communicative, activity and reflexive. The influence of game technologies on the reflexive component of speech competence provides a conscious and valuable attitude of students to their own speech, and, as a consequence, the general increase in the level of speech competence. It is proved that to strengthen the professional and practical training of students it is advisable to use a wide range of game technologies, various forms and methods of educational influences.

It was found that students are actively involved in professionally oriented games, especially if there is an opportunity to create the final product in the form of different types of games: quests, strategies, didactic, word games. This competency approach in the educational process of the university allows to implement the principles of activity, value analysis; development; cognitive activity of the individual; systematic study of the studied phenomenon; self-improvement of personality in the process of activity; individualization and enables students to mobilize their own intellectual resources. It was found that the implementation of a systematic targeted impact on all areas of speech competence with an emphasis on reflection will increase the level of their own speech competence in students and will provide a well-trained specialist in preschool education.

Key words: competence approach, speech competence, game technologies, system of professional training, activation of educational activity, speech games.

Стаття надіслана 16.11.2020

© Кондратюк С.Г.